

GLASLO NOVOMEŠKIH GIMNAZIJCEV

2
STUDIJSKA KNJIŽNICA
NOVO MESTO
Ms 107 št. 2

SPLET

marec
1954

3. Pevec: Srečo in občutil njegovo trpko v življenju.
Beseda o Srečku Kosovelu.
Pa so padali bolešno,
nemo, bor za borom...

Srečko Kosovel se je rodil 18. marca 1904. v Sežani na Krasu. Kasneje se je oče, ki je bil učitelj, z družino preselil v Tomaj. Že kot otrok je Srečko Kosovel globoko občutil trpko lepoto, posejano po kraških gmajnah. Slika kraške pokrajine se mu je globoko vtisnila v srce. V brezskrbno kraško samoto je tresčila svetovna vojna s svoje blaznostjo in v njem vzbudila krvavo občutje življenja.

Srednješolsko življenje v Ljubljani mu je potekalo v pretresljivi bedi, ki ni bila najmanjši vzrok za njegovo trpko zamisljenost. Na šoli je sodeloval v dijaškem društvu "Kres", ki ga je ustanovil Branko Jeglič. Pisal je v dijaško glasilo "Lepa Vida"; svoja dela pa je objavljial tudi v revijah, največ v "Mladiki". Po maturi se je vpisal na univerzo, kjer je študiral filozofijo. Na univerzi je bil dalj časa duša "Čankarjevega kroška". Zelo so ga zanimale razmere v takratnem kulturnem življenju. O njih je pisal eseje, ki jih je objavljial največ v "Mladini". Pisal je z divjo naglico, kakor bi v naprej vedel, da ne bo mogel vsega povedati. Koliko je nameraval ustvariti, pričajo njegovi zapiski, polni načrtov za pesmi, črtice, drame. Začelna za tisti čas je črtica "Kruh" v kateri je popisal svojo bedo, ki se je kljub instrukcijam in honorarjem ni mogel otresti. Vseskozi je bil šibkega zdravja, zato je ob pomanjkanju še hitreje kopnel. Zaslutil je, da se mu bliža smrt. O tem jasno priča njegova pisava, ki je postajala vse težje čitljiva. V tem času je napisal svoje najlepše pesmi, saj je bilo njegovo najmočnejše doživetje - doživetje smrtnih slutenj, smrti same. Želel si je umreti, da bi se rešil trpljenja, obenem pa se je smrti bal, saj je bil še mlad, poln ustvarjalnih moči. Ker je bil po naravi nežen, mehak, mu je bilo grobo vsakdanje življenje tuje. Ži

vel je zase in občutil največjo srečo v čustvenem izživljanju. Družba ga je do kraja izstradala, zato je moral februarja 1. 1926 v posteljo. Ko je malo okreval, je šel v Tomaj na počitnice. Zopet je zbolel, zopet je moral v posteljo, s katere pa ni več vstal. Umrli je v tistem kraškem večeru 27. maja 1926.

Pri nas je žalosten običaj, da se šele po človekovi smrti zavemo, kaj smo z njim izgubili. Tako je bilo, ko so dogorevali Jenko, Murn, Kette, Kosovel...

Koliko želja, koliko nad je mladi Srečko Kosovel odnesel s seboj v grob, nihče ne ve, saj se sam ni mogel izpeti, vsega pa tudi svojim najbližnjim prijateljem ni zaupal. Njegova duša ni mogla dozoreti, čeprav je napisal okrog tisoč pesmi. Smrt mu je preprečila, da bi izdal samostojno pesniško zbirko "Zlati čoln". Tudi to, kar je ustvaril dvaindvajsetletni pesnik, je dragoceno in nepogrešljivo za našo kulturo.

=====

Z I M S K O J U T R O

Zamišljeno grem v zgodnje jutro,
pod mano zmrzel sneg ječi.
Skoz mreže vej mi drobne lučke
boječe gledajo v oči...

Zamrzla polja v megli spijo,
spi potok v ločju, ko grem čez.
Na zasneženih gričih zarja
zažiga bore, gmajne brez...

Č E Z M R T V A P O L J A

Zamegljena polja spijo,
pod odejami snegov...

Burja izgubljeno blodi,
kakor, da ne zna domov.

Na topolih gole veje
kelno bičajo nebo...
ozka gaz čez njive teče,
sam zaganjam se za njo.

Z I M S K I V E Č E R

Zbledela ja za griči mehka zarja.
Nad zmrzlo zemljo v zraku plahutajo
scefrane mreže mokrih golih vej...
Med drevjem v snegu topla gnezda ždijo,
ob njih še meni ja tupa v srcu je toplo...
Med skrite koč ni še zasejala
zblaznela burja težkih, žgočih sanj.

B U R J A

Čez poljane zasnežene
z borov burja je divjala.
V starih vrban je zamoiklo,
skoraj bradko zajecala...

Blazna burja z mrtve gmajne
mi v srce je završala....

V M R A K U

V polja veter je zapihal,
mehko voščil lahko noč je;
v Temenici je zazibal
suho trsje, suho ločje.

Z gmajne tine, zapuščene
zaskovikal je skovir;
v mojem žgočem srcu zbudil
je nemir, nemir, nemir...

Z V E Č E R

V cerkvi zvon
zmočil je Avenarijo...
Gmajne, zaraščene z brezami,
zdavraj že spiyo.

Trudna stezica
med praprotnjo gre za menojo.
Dolga, brezcutna
v klanec znoji se nocoj...
Moji koraki
v brezah so veter zbudili.
Zaplahutal je
s svojimi mehкими krili,
potlej se v jelke, v kostanje
spreletel je...

Drobno življenje
z brinja je v mrak zajokalo,
kakor bi v sanjah
žalostno v noc zajechalo
moje srce.

B O L A N

Za oknom dogoreva dan...
V zatohli, mrzli sobi
gorim v odejah zakopan.

megla zastira mi oči...
ro soba se ^{tema} ~~megla~~ preliva,
na steklu ivje se srebrni.

Nocoj sem čisto, čisto sam...
Minute v noc kapljajo
kot kapije v brezna kraških jam.

MLADE SANJE

Ko bomo mi pomrli,
kar zadnjih nas je še z v e r i,
ki brez sramu smo zrli
požgane kraje, trupla, kri... (In namrščine)

Ko bomo gnili v jami,
pozabljeni, brez krizantem-
tedaj čez svet nad nami
zavel bo blažji čas l j u d e m;
človeštvo bo zgradilo
sveč davnih, zmeraj mladih sanj...
Naš prah bo tolažilo,
da mladi smo verjeli vanj.

Peter Rosegger:

ČEŠNJEVA VEJICA

Moji starši so bili z otroki zelo mehki in prizanesljivi.
Najbolj hudi so bili, če nas je kdo zalotil, da smo lagali.
Nekega poletnega dne sem prišel domov z bujno češnjevo vejico,
polno črnih češenj. Na sosedovem vrtu sem jo skrivaj odlomil z
drevesa. Mati me je takoj vprašala, kje sem jo dobil. V navalu
strahu sem odgovoril: "Na našem drevesu".

Komaj sem to izustil, sem se spomnil, da naše češnje ni-
so črne, ampak rdeče. Tesno mi je postalo, toda mati je molča-
la. Molčala je in odšla v shrambo za krmo. Splazil sem se za njo
in jo našel. ko je bridko jokala.

Tako joče mati, ki ji najljubšega sina peljejo v ječo.
Oči so se mi odprle. Na mojih ustnicah laž, v moji roki tuje
blago! Na kolena sem pokleknil pred materjo. Vse sem ji priznal
ter jo prosil odpuščanja.

"Vstani," je rekla, "nesi češnjevo vejico k sosedu in mu
povej, kaj si storil." Tako sem tudi storil. Sosed se je smejal
in menil: "Zaveljo prgišča češenj! Se ti jih je pač zahotelo,

naj mi jih na drevesu tu spodaj vedno pokradejo."

To mi je bilo dovolj; tu je imel mož češ. io za tatove.
Za vse življenje mi je bilo dovolj.

(Iz nemščine)

P e t e r R o s e g g e r se je rodil 31. julija 1843. na Štajer= skem. Že zgodaj je moral trdo delati. Domač učitelj je staršem sveč toval, naj dajo nadarjenega dečka v šole. Toda v tujem kraju, kjer naj bi študiral, ni zdržal dalj kakor tri dni. Žejalo ga je po domačih gorah, gozdovih, ljudeh. Zelo rad je čital. Ko mu je bilo 15. let, je začel pisati povesti, ki so jih sovaščani z užitkom prebirali. Starši so videli, da je za trdo kmečko delo preslaboten, zato so ga dali učiti za krojača. Ko se je izučil, je potoval po svojih gorah, šival, zraven pa poslušal pesmi, povesti in bajke, ki jih je pripovedovalo ljudstvo. Svoja dela je začel pošiljati v "Grazer Tagespost". Pisal je v vedrem ljudskem duhu, zato so ga radi brali. Urednik tega lista mu je v zakotno gorsko vasico pošiljal pakete knjig. Sam je veliko potoval po Nemčiji, Nizozemski in Italiji. Njegovo nemirno srce pa je bilo najsrečnejše v štajerskih gorah. Pesnik sam pravi nekako takole: "Če imaš še kje domovino, pograbi popotno palico, popotno torbo, pa potuj, potuj brez počitka, dokler ne dosežeš do ljubljenega kraja". Umrli je 26. junija 1918.

Rosegger je ljudski pesnik. Zelo priljubljena je zbirka njegovih pesmi "Zither und Hackbrett" (Citre in cimbal). Razen pesmi je pisal tudi črtice, povesti in novele iz življenja svojih ljudi.

S. Zoran:

N E K J E M E D .

Nekje med ostrim trnjem
droben ptič, droben ptič
je krvavel,
krvavel je in otožno pel.

In iz gorke krvi,
ki mlado rast poživi,
bel cvet je vzbrstel
in lahnóporlel
od mlade, od gorke krvi.

Pa utrgal sem cvet
od gorke krvi pordeli
in mi je ovenel,
ker ptič ni več krvavel,
ker je med trnjem strohnel.

DROBNA ROSA

Drobna rosa pada, pada
kot srebrni pajčolan,
na zelenje pada, pada,
v noč se pogrezava dan...

Pada drobna rosa, pada...
Tiha bál mi v srcu tli...
Rosa, zdi se, v srcé pada,
bol neznano ublaža...

ZIMSKA PESEM

Še gosteje naletava
na poljano sneg, prši,
še gosteje pred obrazom
se zakrivajo gazi.

Deklica, še enkrat zdrava!
ne žaluj več za lenoj,
pač poti mi sneg zanej je,
pa sem stopal za teboj.

PTIČ BREZ KRIL

O vi, ki ste mi vzeli krila,
zakaj bežite zdaj od moje stran,
mar vas je sram
in se bojite ptice,
ki vam nič žalega ne bo storila?
ko sem še jadral
ko ste me vabili
z drobnimi zrní v past,
spoznal sem vas:

Isel: tolece v naročje je svoja... In prvi zastala
se v hotelistu, da pajo več butila
v sjebi vsem veselja srea mladega
In brez kril in brez prostosti...

"Ah, In zdaj, kko pjal šiviš ni sisko,
reši me usodni je strehant! Mama, tvoje soni"
v življenju sladke mladosti
in ko sem skoro izkrvavel,
da zardela je zemlja na travi,
dosegli ste cilj...

Ki te ne polju več
pusto saseve,
ni te v gorda več
ptičak se pava
brez je strl vina
vrtini valovi,
kamu so zdaj se
beli cvetavi?

A vendar, zakaj potem
se jezite
in bežite
od mene ptice ujete, posen se odneva več
od ptice pčlartve brez kril? uca vesela.
Ah, da: spoznali ste,
da se znano pregrdo
poigrati ste
in zato vam ne pojam več
Dajte mi krila
dajte prostost mi,
in spet valovila
v zraku bo pesen
o večnem veselju,

Larja na sevu več
ralio sardava,
pozem se odneva več
kril? uca vesela.
Vse so terne poti,
steze čez polja,
vazha stopinja se adi
pusta, brez volje...

Te lo večni pomladni
Slovaču sava, zdaj se dogreva,
ni sam cvetovi se
SMRT OTROKA

Z belimi prsti otroku otrla
solzo je z lica, ko je plakal
bolan...
nežno, očno mu v oči je zrla
njegova mama mati;
mislila je, da bo zaspal
poln miru
Pa je res zatislil očke male,
očke male kakor liva ugasla ogilja,
nagnil glavico in nič več zaplakal.

Vzela telesce v naročje je svoje... In prsi zastale
so v trdnem dihu ji, ko več čutila
v njem ni utripanja srca mladega.
In je zadržala na koščena kolena...
"Ah, kaj bi dala, da živiš mi sinko,
reci mi še enkrat ...enkrat! Mama, tvoj sem!"

N I T E N A P O L J U V E Č

Ni te na polju več-
pusto sameva,
ni te v gozdu več-
ptiček ne peva.

Zarja ne seva več
rahlo zardeva,
pesem ne odmeva več
k studencu vesela.

Breze je strl vihar-
smrti valovi,
komu so zdaj še mar
beli cvetovi?

Vse so temne poti,
steze čez polje,
vsaka stopinja se zdi
pusta, brez volje...

U M I R A N J E S T A R K E

Ta luč, ki plapolala za umrjoče
človeške duše, zdaj že dogoreva,
en sam ogorek nje še v hip zaseva
in večna se tema ji zagrohoče.

V grozotnih krčih umira starka blede
prikljenjena na postelj, ne objokuje,
nobena solza je, še huje, huje
ji je, ko iz kotov vstaja sama njena beda.

Mimogrede pod oknom zatemnjenim
prav tiho postojim: le to hropenje
je v sobi in po smrti hrepeneje,
ki pod razpelom trepeta lesenim.

F. Novak:

ZIMSKE BALADA VEČERNA

Vse miruje, vse že spi,
njiva se za gmajno skriva,
kot da dalje se boji.
Jaz in steza le bediva,
v gozdu slavec gostoli.

NEZAKONSKI OTROK

Najprej sta se nasmehnila
in rekla besedi dve, tri,
potem sta se poljubila;
kot navadno se godi.

Nato sta čisto sama
v majskem večeru
na polje zeleno odšla,
kjer trave šume.

A. Srebrnjak: Tam sta preštevala
zaklade srca.

Minil je kmalu maj,
pošli ljubezni so čari,
čakali smo nove pomladi,
sleparja ni bilo nazaj:
takrat se je rodil otrok.

Ko zibel jecpotem zibala,
ji je ropot šepetal:
- Dekle, nič te ni ljubil,
saj je samo za zabavo
pri tebi ljubezenske čare iskal.-

Hudo je mati jokala,
a sinček se je v zibki smejal.

Z I M S K A B A L A D A

Na snegu mesec bladi,
v snegu hitijo sani.

Popotnik pozni, kam se ti tako nudi,
kam tonejo tvoje oči.

Saj je živeti lepo,
kaj si obupu podal roko!
Vrni se, bodi vesel,
drugo boš deklico lahko objel=!

Mesec pošastno sveti, burja hrumi,
konj komaj vleče sani.
Pred njim se je zgubil breg.
V prepadu je fanta zagrebel sneg.

Kdo najde izhod,
ki krene brez cilja na pot?

A. Srebrnjak: V J U E H U

Kot morje meglica bela
rahlo v jutru valovi,
vso nižino je odela
in zakrila v njej vasi.

Drzno skozi to kopreno
dviga stari se zvonik.
Kot za srečo izgubljeno
glas zvonov se zdi mi krik.

O B Č U T E K O S A M E L O S T I

Osamljen sredi sem ljudi,
ki uživajo vzneseno;

če svet še danes premini,
jim čisto je vseeno.

Tu je mladost le gospodar
in kruto čoln krmari.
Bolesti bližnjih ni jim mar,
če more kdo- te udaru.

A v meni rahlo je srce,
ki kraj mu ta je ječa-
le daleč, daleč tam nekje
mi ona je vsa sreča.

Z A K A J ?

Za bežen utrip le srca,
ožarjen od upanja sreče,
ki v tem me trenutku navda,
zazrem se v oči ti boječe.

Predobro poznaš mi srce,
poznaš bolečino ognjeno-
nemirno teži me in žge-
in veš, da te ljubim iskreno.

Zakaj je, kot vedno, ti spet,
ko drznem se vanje ozreti,
ledeno tvoj mrzli pogled
ukazal mi nemo trpeti?

IZDALI NOVOMESKI VIŠNJOVCI

Zbiranje opreme: Brestnik Franc in Zoran Ivan

Uredil: Fevec Stanislav
Tisk: Ostroveržnik Stanko
Novo mesto v marcu 1954.

če svet še danes premišljuje,
jim čisto je vseeno.

Tu je mladost le gospodarska
in kruto dolga kima.
Bolesti bližnjih ni jim mar,
če more kdo - te ubiti.

A v ment rahnlo je srce,
ki kraj mu ta je ječa -
je daleč, daleč tam nekje
mi ona je vasa sreča.

Z A K L J

Za bežen utrip le srce,
očarjen od upanja sreče,
ki v tem me trenutku navdaja,
saj se v oči ti pojde.

Preoboro pomnaja mi srce,
pomnaja polječno ognjeno -
nemirno tebi me in ego -
in veš, da te ljubim iskreno.

Zakaj je, kot vedno, ti apati,
ko drnem se vanje ozreti,
lebens tvoji misli pogled
ukazal mi nemo trepeti?

IZDALI NOVOMEŠKI VIŠJEŠOLCI

Zunanja oprema: Breznik Franc in Zoran Ivan

Uredil: Pevec Stanislav

Tisk: Ostroveršnik Srečko

Novo mesto v marcu 1954.

terzojohi
viii
